

Patienten, valfriheten och logiken – frågor av vår tid

Recension av boken: Omsorgens logik. Aktiva patienter och valfrihetens gränser.
Bokens författare: Annemarie Mol
Arkiv förlag, Lund, 2011

Den här boken är aktuell på många sätt trots att författaren skrev den för flera år sedan. Den beskriver fenomen som berör oss alla i någon utsträckning. Patienten och de närståendes situation men också utsatthet. Den handlar om två viktiga ämnen; omsorgens logik och valets logik. Boken "Omsorgens logik. Aktiva patienter och valfrihetens gränser" är skriven av Annemarie Mol som är professor på institutionen för sociologi och antropologi vid Amsterdams universitet. Boken består av sex kapitel som omfattar flera intressanta begrepp som är centrala i berättelsen om patienten, valfriheten och logiken. De begrepp som åsyftas är kund, patient, medborgare, kropp, läkekonst, individ, kollektiv och praktik. Boken i sig är inte ny utan utkom redan 2006 på holländska och 2008 på engelska ("The Logic of Care"). Nu finns den alltså på svenska språket.

Boken är kontroversiell och den blir kontroversiell just för att författaren filosoferar och diskuterar mot en egentlig rådande uppfattning nämligen att valfrihet med automatik skulle leda fram till en god vård för alla patienter. Annemarie Mol argumenterar i boken mot en sådan tanke. Hon skriver att omsorgslogiken har många olika fördelar men också sådant som måste ses som begränsande. Mol skriver följande: "Min poäng är inte att den alltid är i grunden

bättre. Det är snarare så att den förtjänar större uppmärksamhet. Inte därför att den tjänar våra verkliga jag. Omsorgslogiken är också krävande, men vad den begär av oss är något annat. Nej, den uppmanar inte patienterna att ödmjukt följa de professionellas föreskrifter. Den vill att vi ska vara aktiva" (s.108f).

För att jämföra omsorgslogiken med vallogiken utgår Annemarie Mol från en egen gjord vetenskaplig studie som är baserad på ett gediget fältarbete som vilat på en etnografisk grund. Hon har studerat behandlingar för patienter med diabetes och deras liv. Som forskare har hon varit närvarande som observatör vid läkares och diabetes-sköterskors samtal med patienter som vårdats på en öppenvårds klinik. Mols sociologiska perspektiv var inte att utgå från informanternas egna tolkningar av upplevelser inom vården utan att göra sina egna tolkningar på materialet.

Mols filosofiska arbete skapar en god grund och är en invitation till en fortsatt fördjupad debatt om vården idag och i framtiden. Hennes holländska erfarenhet och perspektiv är användbar och intressant för pågående och kommande värdebatt i Sverige. Vårdens egna värdefrågor måste diskuteras på ett annorlunda vis. Det står klart efter en genomläsning av Mols bok. Förverkligandet av god omsorg försvåras enligt författaren av "veten-

skapligt mode”, ”ledningens ambitioner”, ”ekonomiska svängningar” och ”oskickliga professionella”. Vallogiken menar Mol används i diskussionen på ett sådant vis att begreppet ”dras in i sjukvården med löfte om att den kommer att befria patienternas från de professionellas patriarkala styre” (s.65). Författaren låter läsaren särskilt härom få veta att de professionella i patientrummet egentligen har en mycket begränsad makt över patienten. Mol beskriver patienten Alzari i sin bok: *”Om fru Alzari, eller någon annan med typ I-diabetes, inte injicerar det insulin som hon ordinerats kommer hon snart att känna sig dålig och det dröjer inte länge förrän hon dör. Om hon tog allt insulin hon hade i kylskåpet på en gång skulle hon dö ännu snabbare. Vem kan hindra henne? Men det är sällan som patienter vägrar att ta insulin eller injicerar en dödlig dos. Det är inte för att man kör med dem. I stället är det få människor som vill dö: de vill hellre leva. Det är därför de besöker vårdprofessionella. De är sjuka. Och även om läkare och sköterskor inte alltid är så hjälpsamma som de skulle kunna vara så lider patienter först och främst av sin diabetes”* (s.66).

En slutsats som dras i boken är att den goda vården uppstår i möten och ett kontinuerligt samarbete mellan patient och vårdpersonal för att såväl kunskap och teknologier ska kunna på ett bra sätt anpassas till den utsatta människans komplexa liv samt till den sjuka kroppen. Boken Omsorgens logik. Aktiva patienter och valfrihetens gränser är väl-skriven och mycket intressant just för att den ger ett nyttillskott till diskussionen om valfriheten och valbarheten i samhället. Annemarie Mol lyckas med

ett filosofiskt resonemang att öka intresset för det här området. Hon gör stoffet tillgängligt för läsaren på ett sådant sätt så att alla kan förstå och följa hennes tankegångar i detta angelägna ämne. Läsaren lämnas inte oberörd av hennes genomgång och ledorden i boken är tydliga och adekvata.

Boken inleds med ett förord av professor Claes-Fredrik Helgesson vid Tema Teknik och social förändring vid Linköpings universitet. Omsorgens logik vänder sig egentligen till alla som är berörda och intresserade av hälso- och sjukvårdens teori och praktik m.a.o. vårdpersonal och till samhälls- och beteendevetare. Boken Omsorgens logik. Aktiva patienter och valfrihetens gränser, ger bra diskussionsunderlag för frågor av vår tid som handlar om patienten, valfriheten och logiken.

Jörgen Lundälv

Göteborgs Universitet

Umeå Universitet

Jorgen.Lundalv@socwork.gu.se

Jorgen.Lundalv@surgery.umu.se